

28.9.2004

TAKAISINSAANNISTA KONKURSSISSA

1

YLEISTÄ

Konkurssivelallisen ennen konkurssia tekemät velkojien oikeuksia loukkaavat oikeustoimet voidaan peräyttää takaisinsaannista konkurssipesään annetussa laissa (TakSL) säädettyjen edellytysten täytyessä.

Takaisinsaantiperusteiden selvittämisellä ja kanteiden ajamisella on tärkeä merkitys pesänhoidossa. Konkurssipesään peräytetyt varat lisäävät velkojille tulevaa jako-osuutta ja turvaavat velkojien tasavertaista asemaa. Takaisinsaantisäännöstyellä on huomattava yleisestävä merkitys.

2

PESÄNHOITAJAN TOIMIVALTA

Takaisinsaantia saavat vaatia pesänhoitaja sekä velkoja, joka on valvonut saatavansa konkurssissa, tai jonka saatava on otettu muuten huomioon jakoluettelossa (TakSL 23 §).

Velkojat voivat velkojainkokouksessa tai muussa päätöksentekomenettelyssä nimenomaisesti valtuuttaa pesänhoitajan nostamaan takaisinsaanti- ja muita kanteita, jotka pesänhoitajan harkinnan mukaan ovat konkurssipesän kannalta tarkoituksenmukaisia. Velkojat voivat myös rajoittaa pesänhoitajien oikeutta panna vireille kanteita ja pidättää itselleen oikeuden kanteiden nostamiseen. Tällöin velkojat päättävät erikseen kunkin oikeudenkäynnin nostamisesta taikka vaatimuksesta tai kanteesta luopumisesta. Jos velkojat eivät nimenomaisesti ole ottaneet kantaa pesänhoitajan oikeuteen nostaa takaisinsaantikanteita, lähtökohtana on, että pesänhoitaja on oikeutettu itsenäisesti päättämään sellaisten takaisinsaantikanteiden vireille panemisesta, joihin konkurssipesässä tehty selvitys antaa aihetta (KKO 2002:25).

Takaisinsaantikanteiden nostaminen ei ole tarkoituksenmukaista ennen kuin pesänhoitajalle on selvää jatkuuko konkurssimenettely täysimittaisena, julkisselvityksenä vai raukeako se varojen puuttumiseen. Siinä vaiheessa kun on selvää, että konkurssipesän varat riittävät täysimittaiseen konkurssiin, takaisinsaantikanteita voidaan nostaa. Vähävaraisten, raukeamisvaarassa olevien konkurssipesien osalta pesänhoitajan on havaittuaan takaisinsaantiperusteen neuvoteltava velkojien kanssa siitä, ottaako joku velkojista vastatakseen konkurssikustannuksista. Jos joku velkojista ottaa kuluvastuun, takaisinsaantikanne voidaan nostaa. Jos kukaan velkojista ei ota kuluvastuuta, ja konkurssi tulee pesänhoitajan arvion

mukaan raukeamaan varojen puutteeseen - ottaen huomioon myös takaisinsaannilla todennäköisesti palautettavissa olevat varat – pesänhoitajan ei pidä nostaa takaisisaantikannetta. Takaisinsaantikanteiden nostaminen tällaisissa vähävaraisissa konkurssipesissä on kuitenkin mahdollista, jos konkurssi jatkuu julkisselvityksenä. Tällöin takaisinsaantikanteiden nostaminen kuuluu julkisselvittäjän toimivaltaan. Takaisinsaantiperusteiden olemassaolo voi olla peruste julkisselvitykseen siirtymiselle.

Konkurssin rautessa ulosmittausvelkojat voivat turvautua ulosotto-laissa säädetyin edellytyksin ulosmittaustakaisinsaantiin varojen palauttamiseksi.

3 KANNEPERUSTEIDEN SELVITTÄMINEN

Pesänhoitajan tehtävänä on selvittää konkurssipesän laajuus sekä mahdollisuudet peräyttää oikeustoimia ja palauttaa omaisuutta pesään (KonkL 14:5.1:n 4 k). Hyvä pesänhoitotapa edellyttää, että pesänhoitaja takaisinsaantiperusteiden selvittämiseksi perehtyy velallisen kirjanpitoaineistoon, haastattelee henkilökuntaa ja tarkastaa riittävässä määrin kirjanpidon tositteita, yhtiön toimielinten kokouspöytäkirjoja ja muuta hallintomateriaalia.

Konkurssipesän laajuudesta seuraa usein, että velallisen ja velallisen edustajien toiminnan asianmukainen selvittäminen edellyttää erityistarkastuksen teettämistä. Konkurssivelallisen toiminnan erityistarkastuksesta on annettu konkurssiasian neuvottelukunnan suositus nro 8.

Pesänhoitajan on laadittava velallisesta ja velallisen konkurssia edeltäneestä toiminnasta selvitys (velallisselvitys), josta on ilmevä muun ohella havainnot sellaisista seikoista, joilla voi olla merkitystä konkurssin jatkumisen kannalta (KonkL 9:2). Pesänhoitajan toteama takaisinsaantiperuste voi antaa velkojalle perusteen ottaa kuluvastuu asiassa.

4 TAKAISINSAANTIMENETTELY

Takaisinsaantia vaaditaan useimmiten nostamalla kanne tuomioistuimessa tai tekemällä muistutus valvontaa vastaan. Pesänhoitajat voivat myös vaatia takaisinsaantia tekemällä väitteen konkurssipesään kohdistettua muuta vaatimusta vastaan (TakSL 23 §). Esimerkiksi jos konkurssipesässä on omaisuutta, jonka velallinen on takaisinsaantiperusteen rasittaman luovutustoimen nojalla luovuttanut, konkurssipesä voi tehokkaasti torjua omaisuuden oikeudenkäynnissä kohdistuvan vaatimuksen väitteen avulla.

Takaisinsaantikanne voidaan nostaa oikeudenkäymiskaaren 10 luvussa säädetyin oikeuspaikan sijasta tuomioistuimessa, joka on

käsitellyt konkurssiin asettamista koskevan asian. Kantaja voi näin ollen valita, nostaako takaisinsaantikanteen tarkoituksenmukaisuussyistä konkurssituomioistuimessa vai vaihtoehtoisesti vastaajan yleisessä oikeuspaikassa. Foorumia valitessaan pesänhoitajan on kiinnitettävä huomiota prosessitaloudellisiin näkökohtiin.

Takaisinsaantikanne on pantava vireille viimeistään kuuden kuukauden kuluessa valvontapäivästä. Valvontapäivän määrää pesänhoitaja (KonkL 12:5). Pesänhoitaja voi nostaa takaisinsaantikanteen jo ennen valvontapäivää.

Kanne voidaan kuitenkin panna vireille toissijaisessa määräajassa vielä kolmen kuukauden kuluessa siitä kun konkurssipesä havaitsi takaisinsaannin perusteen tai sen olisi pitänyt se havaita.

Erityistarkastuksen toimituttaminen ei sinänsä ole peruste poiketa kuuden kuukauden kannemääräajasta. Oikeus turvautua toissijaiseen kannemääräaikaan edellyttää aina erityistä perustetta (KKO 1999:60).

Pesänhoitajan on huolehdittava siitä, että konkurssipesä nostaa takaisinsaantikanteen myös erityistarkastuksessa havaittujen takaisinsaantiperusteiden johdosta ensisijaisessa kuuden kuukauden määräajassa.

Jos velallisen kirjanpito on kunnossa ja takaisinsaannin perusteet on kirjanpitoaineistosta saatavien tietojen pohjalta selvitettävissä, konkurssipesä ei voi ilman poikkeuksellista syytä menestyksellisesti vedota siihen, että se on saanut tiedon takaisinsaantiperusteesta vasta erityistarkastus- tai verotarkastuskertomuksesta.

Koska takaisinsaantiasiat ovat dispositiivisia riita-asioita, määräajassa yleisessä tuomioistuimessa vireille pantu takaisinsaantikanne voidaan sopia siirrettäväksi välimiesmenettelyssä ratkaistavaksi. Jos välityssopimus tehdään ennen kuin takaisinsaantikanteen määräaika on umpeutunut, sopimuksessa on otettava huomioon, että konkurssi-velkojilla on asiassa itsenäinen kanneoikeus.

Takaisinsaannin perusteella syntynyt saatava on otettava huomioon jakoluetteloehdotuksessa/pesänhoitajan jakoluettelossa ja jakoluetteloehdotus/jakoluettelo on oikaistava noudattaen mitä KonkL 13:7:ssä ja 13:11:ssä säädetään.

5 JÄLKIVALVONTA

Jos takaisinsaantikanne nostetaan niin myöhään, että vastaaja, joka tahtoo kanteen vuoksi valvoa saatavan konkurssissa, ei voi tehdä sitä valvontapäivänä, hän saa valvoa saatavansa jälkivalvontana vielä valvontapäivän jälkeen. Sama oikeus on sillä, joka on sitoutunut suoritukseen ilman, että kannetta on nostettu (TakSL 25 §).

Takaisinsaannin perusteella tehdystä jälkivalvonnasta ei saa periä maksua (KonkL 12:16).

Pesänhoitajan on varattava velkojalle kohtuullinen aika valvoa saatava jos velkojalle on takaisinsaannin perusteella syntynyt siihen tarve (KonkL 12:16.2). Tämä aika voi yleensä olla varsin lyhyt. Pesänhoitaja voi myös vapauttaa velkojan jälkivalvontavelvollisuudesta, jos jälkivalvonnan toimittamiseen ei ole tarvetta. Jälkivalvonnalle ei yleensä ole tarvetta, sillä takaisinsaannin perusteella syntyvät saatavat ovat pääsääntöisesti selviä, ja jälkivalvonta muodostuisi turhaksi velvollisuudeksi.

Jos jälkivalvonnan on aiheuttanut takaisinsaantioikeudenkäynti, jossa velkoja on tuomittu konkurssipesään nähden suoritusvelvolliseksi, voidaan velkojalle tuleva jako-osuus vähentää velkojan pesälle palautettavista varoista. Jos konkurssipesästä on jo jaettu varoja velkojille, velkojalla on ilman jälkivalvontaa oikeus vähentää palautettavasta määrästä sen, mitä hän olisi saanut jako-osuutena saatavan valvottuaan (KonkL 18:8).

Voidaan myös sopia, että vastaaja luopuu jälkivalvontaoikeudesta ehdoin, että hänelle laskennallisesti kuuluva jako-osuus otetaan huomioon palautettavan suorituksen määrässä.

6 SOVINTO

Takaisinsaantiasiassa sovinto on sallittu.

Hyvään pesänhoitotapaan kuuluu, että riita-asiat pyritään sopimaan ilman oikeudenkäyntiä. Vastaajalle on annettava mahdollisuus suorittaa vaadittava määrä vapaaehtoisesti ja välttää samalla oikeudenkäyntikulut.

Sovintoneuvotteluissa pesänhoitajan on arvioitava ja otettava huomioon mahdolliset vaatimukseen liittyvät oikeudelliset epävarmuustekijät, kuluriski ja vastaajan taloudellinen tilanne.

Velkojat antavat usein pesänhoitajalle yleisvaltuuden sopia kanteet parhaaksi katsomillaan ehdoilla. Tästä huolimatta taloudellisesti merkittävien tai muutoin periaatteellisten asioiden osalta neuvottelutulos voi olla syytä viedä erikseen velkojien vahvistettavaksi.

Sovintotapauksissa jälkivalvonnan toimittaminen on yleensä tarpeetonta. Pesänhoitajan on liitettävä sovintosopimukseen maininta siitä, ettei velkojan tarvitse valvoa saatavaansa.

7 KANTEEN NOSTAMATTA JÄTTÄMINEN

Pesänhoitaja ei saa toimenpiteillään aiheuttaa konkurssipesälle turhia kustannuksia.

Pesänhoitajan on ennalta selvitettävä vastaajan taloudellinen asema ja maksukyky sen varmistamiseksi, kykeneekö vastaaja suorittamaan

konkurssipesän vaatimaa määrää. Pesänhoitajan on jätettävä kanne nostamatta, jos luottotietojen, ulosottoviranomaisten rekisteritietojen, tai muun saadun selvityksen perusteella on selvää, ettei vastaajalta tule lainkaan kertymään suoritusta konkurssipesän saatavalle.

Taloudellisesti tai muutoin periaatteellisesti merkittävien kanteiden ajamatta jättäminen on pääsääntöisesti saatettava velkojien päätettäväksi. Myös oikeudellisesti selvästi epävarmojen kanteiden ajaminen tai ajamatta jättäminen on syytä viedä velkojien päätettäväksi.

Jos pesänhoitaja päättää olla ajamatta kannetta, hänen on informoitava ratkaisustaan velkojia riittävän ajoissa, koska heillä on asiassa itsenäinen kannevalta.

8

TURVAAMISTOIMENPITEET JA VAADITTAVA VAKUUS

Turvaamistoimenpiteillä voi olla ratkaiseva merkitys takaisinsaannin taloudellisen lopputuloksen kannalta. Tämän vuoksi pesänhoitajan on huolellisesti selvitettävä turvaamistoimien tarve.

Turvaamistoimenpidettä harkittaessa on otettava huomioon, että konkurssipesälle voi aiheutua laaja korvausvastuu turvaamistoimenpiteestä, jos kanne hylätään.

Jos konkurssipesällä ei ole mahdollisuutta asettaa turvaamistoimenpiteeseen mahdollisesti vaadittavaa vakuutta, pesänhoitajan on selvitettävä, voiko joku velkojista antaa konkurssipesän puolesta vakuuden tai yhtyä kanteeseen, jolloin vakuuden asettaminen pesän puolesta voitaisiin välttää.

9

KANNE KULUVASTUUN OTTANUTTA VELKOJAA VASTAAN

Varatonta konkurssipesää selvitettäessä voi ilmetä, että pesän pitäisi nostaa takaisinsaantikanne kuluvastuun ottanutta velkojaa vastaan. Koska kuluvastuun ottaneen ei voida edellyttää vastaavan tällöin konkurssipesän kuluista, pesänhoitajan on saatettava asia velkojien käsiteltäväksi.

Kanteen ajaminen kuluvastuun ottanutta vastaan edellyttää, että joku muu velkoja ottaa kuluvastuun kanteen aiheuttamista kustannuksista. Mahdollista on myös, että joku velkojista ajaa kannetta itse.

Helsingissä 28. päivänä syyskuuta 2004

Matti Nenonen
puheenjohtaja

Marina Vatanen
sihteeri